

**MODELE DE PLANIFICARE
TERITORIALĂ ÎN MEDII RESTRICTIVE**

RADU-MATEI COCHECI

**MODELE DE PLANIFICARE
TERITORIALĂ ÎN MEDII RESTRICTIVE**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2017

Colecția PĂMÂNTUL - CASA NOASTRĂ

Referenți științifici: Conf. dr. arh. Gabriel Pascariu
Prof. univ. dr. Ioan Ianoș

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COCHECI, RADU-MATEI

Modele de planificare teritorială în medii restrictive / Radu-Matei

Cochechi. - București : Editura Universitară, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-28-0687-3

71

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062806873

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2017
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Această lucrare reprezintă forma publicată a tezei de doctorat susținută în octombrie 2016, în cadrul Școlii Doctorale „Simion Mehedinți” din cadrul Facultății de Geografie – Universitatea din București. Deși este un efort individual, această teză de doctorat nu ar fi putut fi finalizată fără sprijinul mai multor persoane. Ea este rodul unui permanent schimb de idei cu profesori și colegi pe care aș vrea să îi amintesc în cele ce urmează.

Aș dori în primul rând să îi mulțumesc domnului *Prof. univ. dr. Ioan Ianoș*, îndrumătorul tezei de doctorat, pentru consultările de o înaltă ținută științifică care mi-au permis să creionez subiectul tezei – axată pe conceptul de **mediu restrictiv**, sumar definit în literatura de specialitate în prezent. Fără clarificările conceptuale și metodologice ale dumnealui, mi-ar fi fost foarte dificil să structurez și să finalizez această lucrare. În același timp, aș dori să îmi exprim recunoștința și față de *Prof. dr. arh. Cătălin Sârbu* care m-a îndrumat, de asemenea, încă de la începutul stagiului doctoral și ale cărui idei m-au ajutat mereu să avansez în cercetările întreprinse.

Mulțumirile și recunoștința mea se îndreaptă și către familia mea – fără sprijinul și educația pe care mi-au oferit-o mi-ar fi fost imposibil să ajung până aici -, lui W. și tuturor persoanelor apropiate care m-au sprijinit în cei trei ani de studii doctorale.

Pentru că întotdeauna este bine să nu uităm de unde am plecat, aș dori să îi mulțumesc doamnei *Prof. univ. dr. Maria Pătroescu*, care mi-a călăuzit primii pași în cercetarea geografică, deschizându-mi orizontul în ceea ce privește problematica interfeței mediu – planificare teritorială, dar și domnului *Prof. univ. dr. Ioan-Cristian Iojă*, de ale cărui prelegeri din cadrul masterului *Evaluarea integrată a stării mediului* mi-am amintit adesea în redactarea acestei lucrări.

Cei trei ani de studii doctorale au coincis și cu primii trei ani de carieră didactică universitară, care s-au dovedit a fi o experiență extraordinară. Aș dori, în acest sens, să mulțumesc profesorilor care m-au sprijinit, în special domnilor *Conf. dr. arh. Claudiu Runceanu* și *Conf. dr. arh. Gabriel Pascariu*, dar și studenților mei care au reprezentat mereu o sursă de energie și un partener în discuții profesionale de real interes.

Ultimii doi ani din studiile doctorale au reprezentat și o oportunitate de a lucra în domeniul planificării teritoriale strategice, experiența mea de

lucru transpunându-se, parțial, și în ideile din acest doctorat. Doresc să mulțumesc, pe această cale, directorului companiei Urbasofia, *Dr. Ing. Pietro Elisei*, pentru îndrumarea profesională și pentru sprijinul acordat în realizarea unui stagiu doctoral în afara țării. În cadrul acestui stagiu, realizat la Università degli Studi di Roma "Tor Vergata" în perioada ianuarie – aprilie 2016, am avut onoarea de a mă afla sub îndrumarea *Proff. dr. Maria Prezioso*, căreia îi datorez mare parte din structura finală a tezei și deschiderea acesteia către problema planificării teritoriale la nivelul Uniunii Europene.

Nu pot să închei fără a adresa mulțumiri celor care m-au ajutat în conturarea conținutului acestei lucrări: specialiștii care mi-au răspuns la chestionarul adresat experților și specialiștii din administrația publică locală care s-au arătat deosebit de deschiși în a discuta cu mine problema mediilor restrictive în regiunea Sud-Vest Oltenia – aici aș dori să îi menționez în special pe *Arh. Mihaela Buzec* (arhitect-șef județul Mehedinți), *Ing. Daniel Raus* (arhitect-șef județul Gorj), *Ing. Ovidiu Davidescu* (arhitect-șef județul Dolj), *Arh. Mircea Diaconescu* (fost arhitect-șef al municipiului Craiova) și *Arh. Petre Mihăilă* (arhitect-șef al municipiului Râmnicu Vâlcea).

PREFAȚĂ

Prin subiectul abordat, metodologia de studiu și rezultatele obținute, lucrarea de față completează o literatură nu prea dezvoltată în România, aducând și elemente inedite în cercetarea de profil la nivel internațional. Spiritul interdisciplinar, rezultând din pregătirea complexă a autorului în cercetarea teritorială, îi permite să pună în discuție unele din problemele nelămurite în domeniul planificării spațiului. Spre exemplu, ce tip de planificare teritorială trebuie promovată în optimizarea relațiilor dintre componentele structurale ale unor medii restrictive? Aceste tipuri de medii, încă vag conturate din punct de vedere conceptual, există și necesită abordări diferențiate în planificare.

Plecând de la astfel de premise, elaborarea lucrării a presupus un efort intelectual deosebit, iar faptul că nu au existat studii similare a reprezentat o dificultate, dar și o oportunitate pentru afirmarea unor idei noi, orientate pe dezvoltarea unui canevanș al cercetării axat pe planificare în medii restrictive. Meritul autorului este acela a se fi concentrat pe elementele esențiale într-un astfel de demers și de a fi ajuns la capăt, chiar dacă volumul „defrișărilor” a fost enorm. Beneficiind de o pregătire excelentă în domeniile urbanism și geografie, a sesizat cât de importantă este definirea cadrului conceptual și documentarea privind caracteristicile spațiului analizat, ca studiu de caz.

Bogata literatură existentă asupra spațiului, teritoriului și mediului, asupra definirii modelelor în analiza teritorială și asupra abordării sistemice a dinamicii teritoriale, l-a ajutat pe autor la construcția unei viziuni proprii asupra procesului de planificare teritorială în medii restrictive. Prima chestiune esențială pe care o lămurește este aceea legată de definirea mediului restrictiv, privit ca o porțiune dintr-un sistem teritorial în care dezvoltarea activităților umane este condiționată de cel puțin una din următoarele cauze: elemente nefavorabile ale cadrului natural, degradarea accentuată a mediului și o legislația limitativă. Într-un asemenea context, este dezvoltată relația dintre planificare teritorială și mediu, distingându-se complexitatea acesteia în raport cu tipul de planificare: normativă și/sau strategică. Conexiunea cu amenajarea teritoriului, cu elemente de coeziune și competitivitate teritorială dă sens

raportului dintre planificare și sistem teritorial, precum și valențelor aplicative ale mediului restrictiv într-un astfel de proces. Evident că în multitudinea de concepte de bază nu puteau fi omise și cele de disparitate teritorială, zonă defavorizată și sistem de planificare.

Analiza comparativă care este întreprinsă asupra modului de gestionare a mediilor restrictive la nivel european arată rigoarea acesteia prin fixarea a patru criterii: structura sistemului de planificare, instrumentele de planificare, inserția mediilor restrictive în planurile respective și specificitatea altor instrumente de planificare spațială. Sunt oferite elemente suport pentru a înțelege acest proces de gestionare în Franța, Italia și România, insistând pe sistemul trans-scalar de planificare în țara noastră. O idee interesantă, chiar dacă doar enunțată în această parte a lucrării, este reprezentată de rolul pe care l-ar avea unele instrumente ca pactul teritorial sau programul urban complex, care au fost utilizate în Italia, pentru gestionarea unor medii restrictive.

O contribuție originală se regăsește în elaborarea unei tipologii a mediilor restrictive, precum și a unor modalități de cuantificare a acestora. Urmare a demersului conceptual, sunt individualizate trei tipuri principale de medii restrictive: naturale, antropice și legislative. Logica restrictivității se regăsește într-o structură arborescentă, în care, pe diferite nivele ierarhice se plasează diferite tipuri de restrictivități în raport cu scara de analiză. Pentru cunoașterea științifică este remarcabilă modalitatea de determinare a restrictivității mediului, în baza unor seturi de criterii care definesc cele 6 tipuri de restrictivitate naturală și patru de restrictivitate antropică.

După această parte metodologică, foarte consistentă, autorul face un bilanț în materie de atingere și definire a obiectivelor operaționale, fixând următorii pași spre realizarea obiectivului propus. Plecând de la premisa că una din marile provocări ale societății contemporane este găsirea de soluții pentru o planificare teritorială eficientă, autorul își propune un algoritm al planificării teritoriale în medii restrictive, în care sunt definite trei principale segmente: identificarea provocărilor, modul de abordare și modele concrete de planificare. Primul segment are la bază o analiză a situației existente, cel de-al doilea metodologia disponibilă, iar cel de-al treilea exemple de bune practici, concretizate în modele deja aplicate.

Sunt identificate provocări, precum contracția urbană și regională, declinul orașelor mici, dificultățile dezvoltării rurale, dar și aspecte conexe ca tranziția de la guvernare la guvernanță sau impactul schimbărilor climatice globale. În astfel de contexte, caracterizate prin turbulențe în

continuă creșterea pentru planificarea teritorială în medii restrictive, apar câteva priorități: managementul integrat al riscurilor, restaurarea ecologică, dezvoltările de tip brownfield, elaborarea de modele privind inovarea socială sau de acordare a compensațiilor non-financiare. Toate acestea sunt abordate de o manieră sistemică, interconționând elemente și factori, prin instrumente specifice ca rezultat ale unor exemple de bune practici la scară europeană. După o descriere esențializată a fiecăruia dintre exemplele analizate, autorul reține acele elemente care ar putea sprijini procesul de planificare teritorială în România, mai ales în ariile cu medii restrictive.

În studiul de caz, întreprins asupra regiunii de Sud-Vest Oltenia, a fost aplicată metodologia dezvoltată în prima parte a lucrării, relevând numeroase argumente pentru o politică regională reală în domeniul planificării spațiilor restrictive. În afara analizei de date statistice, cercetarea se bazează pe interpretarea input-urilor primite din partea specialiștilor și decidenților identificați la nivelul județelor componente. Urmare a acestor interviuri au fost identificate principalele medii restrictive la nivelul fiecărui județ, relevându-se documentele de planificare existente, hărțile de risc și planurile de gestiune a deșeurilor, dar și măsurile, respectiv proiectele, legate de eliminarea sau atenuarea caracterului restrictiv al acestor medii.

În continuare, autorul definește mediile restrictive la nivelul întregii regiuni, utilizând factorii de restrictivitate. Pentru fiecare dintre acești factori se întreprinde o analiză exhaustivă, depistându-se arii cu valori ce permit adevărate regionări. În baza analizelor efectuate pe fiecare strat se determină, la nivelul fiecărei UAT, indicele de restrictivitate a mediului, iar, după modul de agregare teritorială, sunt delimitate mediile restrictive pe întreg teritoriul.

Suprapunerea distribuției teritoriale a celor doi indicatori sintetici și distingerea cauzalității în starea actuală a unor UAT-uri, demonstrează necesitatea unor măsuri imediate de intervenție. Studiul i-a dat posibilitatea să definească un set de principii de aplicabilitate a unor modele de planificare, relevându-se inclusiv condiționalitățile impuse de particularitățile regionale și subregionale. Soluția este implementarea unui cadru de planificare participativ în legătură cu gestiunea mediilor restrictive, implementare care se lovește însă de un mediu cultural și educațional deficitar. Pe un suport solid al studierii problematice medii restrictive, autorul definește prioritățile strategice de intervenție și programe specifice pe cele patru tipuri de medii restrictive: zone montane,

zone cu degradarea antropică accentuată a mediului, zone cu susceptibilitate la riscuri naturale și zone cu probleme complexe.

Lucrarea, pe care analistul urmează să o parcurgă, se detașează prin ineditul tematic, maniera de abordare și efortul sistematic de a valida ipotezele formulate. Modul de redactare, materialul ilustrativ și conexiunile cu realitatea teritorială transformă acest studiu într-o sursă reală de idei și de reflecție atât pentru studenți, cât și pentru specialiști.

Prof.univ.dr. Ioan Ianoș

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	5
PREFAȚĂ	7
CUPRINS	11
INTRODUCERE	15
Motivația cercetării	15
Obiectivele cercetării	17
Metodologia lucrării	17
Structura lucrării	19
CAPITOLUL I : CADRU CONCEPTUAL	21
1.1. Concepte în studiul teritoriului	21
1.1.1. Spațiu și teritoriu – concepte fundamentale în planificarea teritorială	21
1.1.2. Conceptul de model în studiul teritoriului	23
1.1.3. Modele conceptuale în explicarea teritoriului	26
1.1.3.1. Sisteme socio-spațiale și sisteme teritoriale	27
1.1.3.2. Mediu – sistemul environmental și ecosistemul – sistemul ecologic	28
1.1.3.3. Geosistem și peisaj	30
1.2. Conceptul de mediu restrictiv	33
1.2.1. Mediul restrictiv – un concept încă neclarificat	33
1.2.2. Paradigma determinismului environmental	34
1.2.3. Paradigma posibilismului	36
1.2.4. Norme și reglementări	37
1.3. Planificare teritorială și mediu	39
1.3.1. Noțiunea de planificare teritorială	39
1.3.1.1. Planificare normativă și planificare strategică	40
1.3.1.2. Amenajarea teritoriului. Coeziune teritorială și competitivitate economică în contextul dezvoltării regionale	42
1.3.2. Relația mediu – planificare teritorială într-un sistem teritorial	44
1.3.2.1. De la dezvoltare durabilă la reziliență	45
1.3.2.2. Evaluarea impactului asupra mediului: politici, planuri, programe, proiecte	48
1.3.3. Aplicabilitatea conceptului de mediu restrictiv în planificarea teritorială	50
1.4. Relația mediu restrictiv – zonă defavorizată	51
1.4.1. Disparități teritoriale – definiție și metode de analiză	51
1.4.2. Conceptul de zonă defavorizată	53
1.4.2.1. Legislația europeană – Politica Agricolă Comună	53

1.4.2.2. Legislația națională – politica zonelor defavorizate	54
1.4.2.3. Studii la nivel național: sărăcie și dezvoltarea socială a localităților	55
1.4.3. Mediu restrictiv: o componentă environmentală în studiul disparităților teritoriale.....	56
1.5. Sisteme de planificare și medii restrictive	57
1.5.1. Definierea sistemului de planificare	57
1.5.2. Conceptul de mediu restrictiv în documente de planificare la nivel european.....	58
1.5.3. Analiză comparativă a gestiunii mediilor restrictive în sisteme de planificare din țări ale Uniunii Europene.....	59
1.5.3.1. Franța.....	59
1.5.3.2. Italia.....	63
1.5.3.3. România	66
1.5.4. Provocări ale sistemului de planificare din România în gestiunea mediilor restrictive	72
CAPITOLUL II : MEDII RESTRICTIVE – TIPOLOGIE ȘI CUANTIFICARE.....	73
2.1. Tipologia mediilor restrictive într-un sistem teritorial.....	73
2.1.1. Caracterul restrictiv al componentelor subsistemului natural – restrictivitate naturală	74
2.1.2. Caracterul restrictiv al componentelor subsistemului antropic	81
2.1.2.1. Degradarea calității factorilor de mediu	81
2.1.2.2. Restrictivitate cauzată de modul de utilizare a terenurilor	83
2.1.2.3. Restrictivitate socio-economică – deficiențe structurale.....	86
2.1.2.4. Restrictivitatea legislativă.....	88
2.2. Măsurarea restrictivității mediului	93
2.2.1. Criterii și indicatori în măsurarea restrictivității mediului	93
2.2.2. Definierea unui indice de restrictivitate a mediului	96
2.3. Impactul restrictivității mediului asupra societății	97
2.3.1. Sănătatea și siguranța populației. Comportamentul populației	98
2.3.2. Activități economice: agricultură, industrie, servicii	99
2.3.3. Locuire și cadru de viață. Infrastructură	99
CAPITOLUL III : BILANȚ INTERMEDIAR – OPERAȚIONALIZAREA CONCEPTULUI DE MEDIU RESTRICTIV ÎN PLANIFICAREA TERITORIALĂ ..	100
3.1. Definierea conceptului de mediu restrictiv și determinarea aplicabilității acestuia în planificarea teritorială	100
3.2. Analiza modului în care sistemul de planificare teritorială din România răspunde problemei mediilor restrictive, comparativ cu sistemele de planificare din alte țări ale Uniunii Europene.....	102
3.3. Construirea unei tipologii a mediilor restrictive și a unui indice de restrictivitate a mediului	104
3.4. Următorii pași	105

CAPITOLUL IV : PLANIFICARE TERITORIALĂ ÎN MEDII RESTRICTIVE	107
4.1. Provocări pentru planificarea teritorială în medii restrictive	107
4.1.1. Descreștere – problema orașelor și regiunilor aflate în contracție	108
4.1.1.1. Declinul orașelor mici – cazul României	111
4.1.1.2. Planificarea teritorială în orașele și regiunile în contracție – câteva principii	112
4.1.2. Dificultatea dezvoltării rurale	113
4.1.3. Tranziția de la guvernare la guvernanta teritorială	115
4.1.4. Amenințarea schimbărilor climatice	119
4.2. Planificarea teritorială în medii restrictive – posibile abordări	121
4.2.1. Managementul integrat al riscurilor	122
4.2.1.1. Planificare teritorială și managementul riscurilor naturale	122
4.2.1.2. Exemple de abordări – managementul riscului la inundații	125
4.2.2. Restaurare ecologică	129
4.2.3. Reabilitarea mediilor degradate – dezvoltări de tip brownfield	132
4.2.3.1. Zone industriale abandonate – cauzele fenomenului și efecte asupra calității mediului	132
4.2.3.2. Probleme în intervențiile de recalificare a zonelor industriale abandonate	134
4.2.3.3. Utilizarea temporară a spațiilor – o posibilă soluție	135
4.2.3.4. Instrumente de planificare integrată pentru recalificarea zonelor industriale	136
4.2.4. Modele de inovare socială	141
4.2.5. Acordarea de compensații non-financiare	144
4.3. Exemple de bune practici – modele de planificare în medii restrictive	146
4.3.1. Room for the River - Olanda	148
4.3.2. Emscher Park – recalificare situri de tip brownfield ca strategie de dezvoltare regională	153
4.3.3. Torino Spina Centrale – zonele industriale dezafectate ca motor de dezvoltare a orașului	160
4.3.4. Avinguda de Francia, Valencia – acordare de compensații non-financiare	164
4.3.5. Modele de planificare integrată: STeMA	166
4.4. Aplicabilitatea unor modele de planificare teritorială în România	171
CAPITOLUL V : STUDIU DE CAZ – MODELE DE PLANIFICARE ÎN MEDII RESTRICTIVE ÎN REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA	174
5.1. Caracterizare generală – Regiunea Sud-Vest Oltenia	174
5.1.1. Componente ale sistemului natural	175
5.1.2. Componente ale sistemului antropoc	181
5.1.3. Planificare teritorială în regiunea Sud-Vest Oltenia – situație existentă	191
5.2. Disparități teritoriale în regiunea Sud-Vest Oltenia	199
5.2.1. Metoda de individualizare a ariilor defavorizate la nivel regional	200
5.2.2. Rezultate și comparație cu studii similare privind determinarea ariilor defavorizate	202
5.3. Medii restrictive în regiunea Sud-Vest Oltenia	208
5.3.1. Cuantificarea restrictivității mediului în regiune	209

5.3.2. Importanța mediilor restrictive în explicarea disparităților teritoriale la nivelul regiunii Sud-Vest Oltenia	221
5.4. Posibilități de intervenție în mediile restrictive din regiunea Sud-Vest Oltenia	224
5.4.1. Priorități strategice – intervenția în medii restrictive în regiunea Sud-Vest Oltenia	226
5.4.2. Instrumente de planificare	232
5.4.3. Structura de guvernare propusă	234
5.4.4. Oportunități de finanțare a intervențiilor	236
CONCLUZII	241
Gradul de atingere al obiectivelor cercetării	241
Întrebări deschise	244
Posibilități de continuare a studiului	244
BIBLIOGRAFIE	245

INTRODUCERE

Motivatia cercetării

În ultimele decenii, protecția mediului a căpătat o dimensiune din ce în ce mai importantă în documentele de planificare, ca urmare a conștientizării impactului antropic al diferitelor activități umane asupra calității mediului. Din punct de vedere conceptual, mediul a reprezentat mereu o juxtapunere a două elemente aparent separate, omul și natura (subsistemul antropic – subsistemul natural), între care există, de fapt, multiple legături și influențe reciproce.

Odată cu această includere a elementelor de mediu în cadrul unei noi paradigme a **dezvoltării durabile**, se observă și o tranziție a planificării teritoriale, de la o activitate strict normativă, de stabilire a unor reguli de dispunere a construcțiilor sau activităților în spațiu, la o activitate cu caracter strategic, vizând modul de dezvoltare sustenabilă a unui teritoriu.

La nivelul teritoriului Uniunii Europene, politica de coeziune are în vedere diminuarea disparităților teritoriale dintre diferite regiuni ale statelor membre. Cu toate acestea, în ciuda faptului că problemele de mediu apar menționate de mai bine de două decenii în documentele oficiale ale Comisiei Europene, măsurarea disparităților teritoriale are adesea la bază indicatori ce descriu doar disfuncții sociale sau economice ale teritoriilor analizate.

În acest context, am propus conceptul de **mediu restrictiv** pentru a descrie acele teritorii în care, din cauza unor factori naturali sau antropici, opțiunile de dezvoltare sunt limitate, fapt ce contribuie la accentuarea disparităților teritoriale. Conceptul înglobează astfel disfuncțiile de mediu ce pot fi identificate la nivel teritorial și care influențează modul de realizare a planificării teritoriale în cadrul acelor teritorii. Problemele specifice de mediu necesită instrumente de planificare specifice, care să asigure o abordare integrată a degradării mediului în corelație cu eventualele inegalități sociale și economice identificate în cadrul unui teritoriu.

De altfel, țările din vestul și centrul Uniunii Europene propun abordări și exemple de bune practici privind intervenția în diferite tipuri de medii restrictive: zone inundabile, zone miniere cu o degradare accentuată a calității mediului sau zone industriale abandonate, cu probleme de poluare istorică. Aceste exemple de bune practici pot fi catalogate ca **modele de**

planificare teritorială în mediile restrictive, ele putând fi adaptate, din punct de vedere legislativ și cultural, și la sistemele de planificare din estul Uniunii Europene, cu o tradiție mai puțin îndelungată în utilizarea unor instrumente inovatoare de planificare.

Am ales aplicarea cadrului teoretic și metodologic de analiză a mediilor restrictive, construit în cadrul acestei lucrări, pe teritoriul regiunii de dezvoltare Sud-Vest Oltenia din România. În acest fel, am dorit să continui studiul pe teritoriul acestei regiuni început în cadrul lucrării de disertație elaborate la finalizarea programului de master *Amenajarea teritoriului și dezvoltare regională* al Facultății de Urbanism, Universitatea de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu" din București – un studiu concentrat însă atunci mai mult pe influența degradării mediului în accentuarea disfuncțiilor sociale și economice din regiune (Cocheci, 2013).

Astfel, pe teritoriul regiunii Sud-Vest Oltenia pot fi identificate, în prezent, probleme diverse de degradare a mediului: de la impactul semnificativ asupra calității mediului al industriei energetice din regiune (prin extracția lignitului în bazinele miniere Motru, Rovinari, Husnicioara, Jilț și Berbești și arderea acestuia în termocentralele de mare capacitate de la Rovinari, Turceni sau Craiova), la problemele de deșertificare din sudul regiunii (zona Bechet – Sadova – Dăbuleni) sau pagubele importante produse de inundațiile pe Dunăre și afluenții săi în ultimul deceniu. Este vorba, așadar, despre o regiune cu probleme semnificative de mediu, care este, pe deasupra, și una dintre cele mai sărace regiuni ale țării. În acest context, analiza restrictivității mediului din regiunea Sud-Vest mi s-a părut a fi un prim pas necesar în propunerea unor soluții de gestiune a mediilor restrictive, pe baza instrumentelor de planificare și a oportunităților de finanțare existente, dar și a exemplelor de bune practici – **modele de planificare** – implementate cu succes în alte țări europene.

Prezenta lucrare propune o metodologie de analiză a restrictivității mediului, cu date culese la nivel de unitate administrativ-teritorială de bază (oraș sau comună). Această metodă poate fi, astfel, adaptată și aplicată la nivelul întregului teritoriu național, putând fundamenta politici și programe de intervenție în diferitele tipuri de medii restrictive identificate.

În ceea ce privește modelele de planificare teritorială analizate, este evaluată aplicabilitatea lor în cazul sistemului de planificare teritorială din România. În acest fel, anumite abordări propuse (susținerea inițiativelor de antreprenariat social, reabilitarea zonelor industriale abandonate prin intervenții *soft* de tip utilizare temporară, managementul integrat al riscului la inundații, cu prioritizarea măsurilor non-structurale în detrimentul celor structurale) pot fi preluate și adaptate pentru soluționarea unor probleme similare în contextul românesc.

În final, studiul propune o schiță de strategie (priorități de intervenție, instrumente de planificare utilizate, structură de guvernare, oportunități de finanțare) ce ar putea fi utilizată de către autoritățile publice la nivel central, județean sau local pentru detalierea unor politici, programe sau proiecte de intervenție în mediile restrictive.

Obiectivele cercetării

Obiectivul principal al acestei lucrări este **identificarea unor modele de planificare teritorială posibil a fi utilizate pentru soluționarea disfuncțiilor din mediile restrictive, în contextul legislativ românesc**. Pentru atingerea acestui obiectiv, mi-am propus atingerea, în prealabil, a patru obiective operaționale:

Obiectiv operațional 1: Definirea conceptului de mediu restrictiv și determinarea aplicabilității acestuia în planificarea teritorială

Obiectiv operațional 2: Analiza modului în care sistemul de planificare teritorială din România răspunde în prezent problemei mediilor restrictive, în comparație cu sistemele de planificare din alte țări ale Uniunii Europene.

Obiectiv operațional 3: Construirea unei tipologii a mediilor restrictive și a unui indice de restrictivitate a mediului, aplicabil în context național și regional.

Obiectiv operațional 4: Identificarea mediilor restrictive și a ariilor defavorizate la nivelul Regiunii Sud-Vest Oltenia și propunerea unor modele de planificare teritorială, pe baza exemplelor de bune practici din alte țări europene.

În relație cu obiectivele de cercetare menționate anterior, studiul își propune să răspundă la următoarele întrebări de cercetare:

1) În ce măsură conceptul de mediu restrictiv poate fi considerat un concept operațional în planificarea teritorială?

2) Ce tipuri de modele de planificare ar putea fi utilizate, în contextul legislativ românesc actual, pentru planificarea dezvoltării în mediile restrictive?

Metodologia lucrării

Consultarea de materiale bibliografice (literatură de specialitate – cărți și articole, dar și rapoarte ale diverselor instituții, documente oficiale la nivel național și european, legislație) a reprezentat o componentă importantă a acestei lucrări. Pe baza consultării literaturii de specialitate, și a deducțiilor descriptive și explicative realizate apoi, am putut defini conceptul de mediu

restrictiv (*Cap. I*) și construi o tipologie a mediilor restrictive (*Cap. II*). Tot materialele bibliografice mi-au permis identificarea provocărilor actuale cu care se confruntă planificarea teritorială și a posibilelor abordări în cazul mediilor restrictive (*Cap. IV*), dar și realizarea caracterizării generale a regiunii Sud-Vest Oltenia (*Cap. V*). Această caracterizare a regiunii de dezvoltare a fost completată în urma concluziilor **studiului pe teren** realizat în septembrie 2015, în cadrul căruia am realizat mai multe **interviuri** cu specialiști din administrațiile publice la nivel local și județean.

Studiul bibliografic mi-a permis selectarea modelelor de planificare incluse în cadrul lucrării, ce au fost apoi analizate comparativ pe baza unor criterii prestabilite, în vederea evaluării aplicabilității acestor modele în cazul unor teritorii din România. **Analiza comparativă** a fost folosită ca metodă de cercetare și în primul capitol al lucrării, acolo unde am comparat sistemul de planificare din România cu sistemele de planificare din Franța și Italia, din punct de vedere al modului în care acestea abordează problematica restrictivității mediului.

Pentru definirea metodei de definire a unui indice al restrictivității mediului, am apelat la **metoda chestionarului**, ce a fost adresat mai multor experți în domenii conexe planificării teritoriale. Pe baza rezultatelor acestui chestionar, am ales zece factori de restrictivitate a mediului din cele 39 de criterii de restrictivitate a mediului identificate inițial, celor zece factori fiindu-le apoi asociați indicatori în vederea cuantificării acestora. Indicatorii folosiți au fost fie preluați direct din diferite surse (baza de date TEMPO – INSSE, Planurile de Analiză și Acoperire a Riscurilor la nivel județean, Codul de Proiectare Seismică, Planul de Amenajare a Teritoriului Național Secțiunea V – Zone de risc natural), fie calculați în urma **prelucrării în programul QGIS** a unor seturi de date preluate din diferite surse (European Environmental Agency – indicele de senzitivitate la deșertificare și date Corine Land Cover 2006 – sau Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor – limitele siturilor Natura 2000 la nivel național).

La nivelul regiunii Sud-Vest Oltenia a fost realizată, în paralel, și o analiză a ariilor defavorizate, pe baza unor indicatori sociali, economici, demografici și de infrastructură fizică (preluați din baza de date a Ministerului Dezvoltării Regionale și Administrației Publice) ce au fost apoi **prelucrați statistic** (Analiza Componentelor Principale) în vederea obținerii unui indice al ariilor defavorizate. În final, ariile defavorizate individualizate la nivelul regiunii au fost suprapuse cu mediile restrictive identificate, pentru a vizualiza astfel unitățile administrativ teritoriale de bază incluse în ambele categorii (și catalogate ca medii restrictive cu probleme complexe).

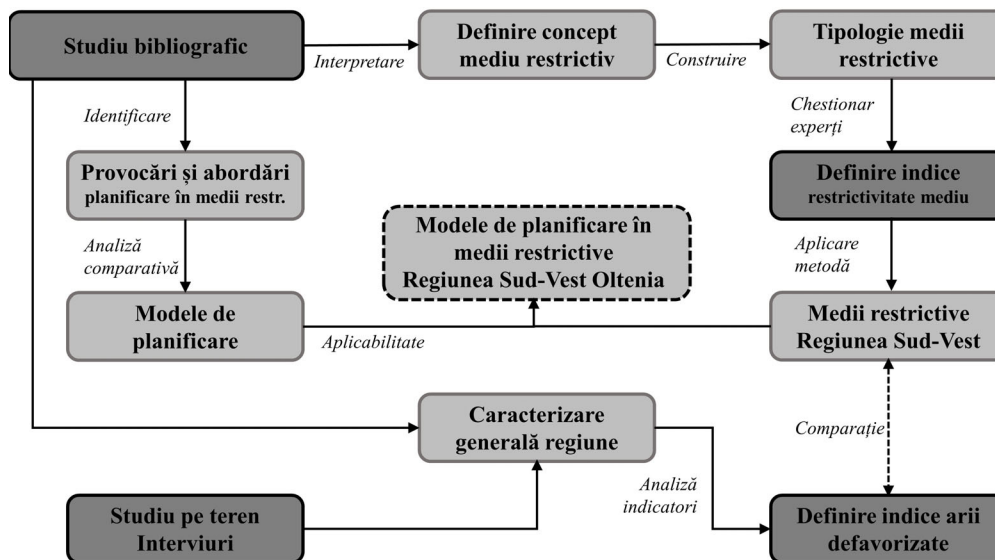

Figura 1. Metodologia lucrării – sumar.

Hărțile din cadrul acestei lucrări au fost realizate în programul QGIS, celelalte scheme fiind realizate în programul Microsoft Powerpoint.

Figura 1 realizează o schematizare a metodologiei de cercetare urmate în redactarea acestei lucrări.

Structura lucrării

Prezenta lucrare este împărțită în 5 capitole. Primul capitol, **Cadru conceptual**, realizează o definiție a conceptului de mediu restrictiv, în relație strânsă cu alte concepte utilizate în studiul teritoriului și cu modul în care sunt tratate problemele de mediu în diferite țări ale Uniunii Europene (inclusiv România). Astfel, plecând de la definiția teritoriului, văzut de unii autori ca interfață între natură și societatea, este realizată o trecere în revistă a principalelor concepte utilizate în explicarea teritoriului (sistem teritorial, mediu, ecosistem, geosistem, peisaj). Este remarcată astfel structura duală a tuturor acestor concepte (natură – societate), acest dualism fiind punctul de plecare în definirea conceptului de mediu restrictiv, pe baza paradigmatelor determinismului și posibilismului din geografie. În a doua parte a capitolului (**Subcapitolele 1.3 și 1.4**), conceptul de mediu restrictiv este relaționat cu noțiunea de planificare teritorială, urmărindu-se în special problema disparităților teritoriale și a modalităților de definire a zonelor / ariilor defavorizate. Comparația sistemului de planificare din România cu sistemele de planificare din Franța și Italia este menită să arate modul în care, în alte țări ale Uniunii Europene, problema mediilor restrictive este deja integrată, mai mult sau mai puțin, în cadrul sistemului de planuri.

Al doilea capitol, *Medii restrictive: tipologie și cuantificare*, propune, în continuarea argumentației realizate în primul capitol, o tipologie a mediilor restrictive și o metodă de cuantificare a restrictivității mediului pe baza mai multor criterii. Astfel, poate fi definită o restrictivitate naturală a mediului (ce poate fi geologică, geomorfologică, climatică, hidrologică, pedologică și biologică) și o restrictivitate antropică (determinată de degradarea calității mediului, de disfuncții în utilizarea terenurilor, deficiențe structurale ale subsistemului antropic sau restrictivitate legislativă). Pe baza acestei tipologii, este propusă o metodă de cuantificare a restrictivității mediului pe baza a 10 factori agregați într-un indice de restrictivitate a mediului.

Capitolul III reprezintă un *bilanț intermediar* al lucrării, în care se evaluează, pe baza elementelor deja prezentate, operaționalitatea conceptului de mediu restrictiv în planificarea teritorială. Acest capitol reprezintă, astfel, un punct de control intermediar în ceea ce privește gradul de atingere al obiectivelor de cercetare propuse inițial.

Capitolul IV, *Planificare teritorială în medii restrictive*, analizează provocările actuale pe care le are de rezolvat planificarea teritorială în medii restrictive, dar și posibile abordări și modele a căror aplicabilitate în contextul României este, în final, evaluată. Astfel, plecând de la patru provocări majore ale planificării teritoriale în prezent (orașele și regiunile în contracție, dezvoltarea rurală, tranziția către o guvernare teritorială multi-nivel și schimbările climatice), sunt detaliate cinci abordări posibile pentru planificarea teritorială în medii restrictive: managementul integrat al riscurilor, restaurarea ecologică, reabilitarea mediilor degradate (dezvoltări de tip *brownfield*), modele de inovare socială și acordarea de compensații non-financiare. În final, sunt prezentate, ca exemple de bune practici, o serie de modele de planificare în medii restrictive (Room for the River - Olanda, Emscher Park - Germania, Torino Spina Centrale - Italia, Avinguda de Francia – Spania și metodologia STeMA), fiind evaluată aplicabilitatea lor în contextul sistemului de planificare din România.

Capitolul V constituie o aplicare a cadrului teoretic și metodologic în cadrul studiului de caz al lucrării, regiunea de dezvoltare Sud-Vest Oltenia din România. În acest ultim capitol este realizată o caracterizare generală a regiunii, urmată de o analiză a ariilor defavorizate și a mediilor restrictive de pe teritoriul acesteia. În final, sunt propuse anumite posibilități de intervenție în mediile restrictive individualizate, într-un cadru de planificare ce are în vedere definirea priorităților strategice, a instrumentelor de planificare, a structurii de guvernare posibile și a oportunităților de finanțare.